
PROFESSIONAL QUALIFICATION WITHOUT BORDERS

Denitsa Dimitrova

University of library studies and information technologies, Sofia, Bulgaria, d.dimitrova@unibit.bg

Rumelina Vasileva

University of library studies and information technologies, Sofia, Bulgaria, r.vasileva@unibit.bg

Abstract: The application of innovative and interactive training in the educational process and the provision of alternative and flexible forms of professional qualification is becoming an essential task of cultural and educational institutions. It is argued that quality professional qualification is an important factor for the development of our country, by facilitating access to lifelong learning opportunities for all, by upgrading knowledge, skills and competences, and by promoting flexible learning processes. The contemporary education providers have the important task of simultaneously conducting modern and interactive learning at the same time - to maintain the high quality of the educational process. They face the challenge of keeping the teaching traditions while adapting to the changes brought about by the appearance of ICT in all spheres of public life. The educational system that we know and the teaching methods and approaches currently are facing a transformation that aims not only to attract but also to retain the attention of the "digital generation" who do not know the world before the appearance of the technology. Today we are calmly talking about "Education without Borders", about providing educational resources in electronic format, facilitating communication between teachers and students. Thanks to the opportunities that modern ICT provides, we meet a wide range of possibilities for remote access to educational and training services, regardless of geographical latitudes. This report focuses on the need of implementation of the modern innovative methods for conducting the educational process through the application of various forms of interaction, such as teamwork, brainstorming, role-playing games, discussions and debates. In organizing and carrying out continuous vocational training it is very important to bear in mind that it must be up to date, attractive and last but not least – to be quality. To be successful continuing vocational training necessary cultural, artistic and educational industries to build a long-term partnership with businesses to provide training, meeting the requirements of the labor market. Two projects are being considered, aimed to direct the public awareness of VET perspectives through a variety of interactive communication and training methods, as well as a simulation that combines career guidance in virtual reality, a methodology for learning through games and learning by experiencing.

The report was developed as part of a project "Communication Model for an Interactive Educational Environment for Continuous and Postgraduate Professional and Continuing Education in the Field of Cultural and Creative Industries", Contract No DN05 / 1, 14.12.2016 with head of the project Assoc. Prof. Dr. Rumelina Vasileva financed by National Science Fund of Bulgaria.

Keywords: professional qualification, vocational training, educational process, ICT

ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ БЕЗ ГРАНИЦИ!

Деница Димитрова

Университет по библиотекознание и информационни технологии, България, d.dimitrova@unibit.bg

Румелина Василева

Университет по библиотекознание и информационни технологии, България, r.vasileva@unibit.bg

Резюме: Прилагането на иновативно и интерактивно обучение в образователния процес и предлагането на алтернативни и гъвкави форми на професионална квалификация се превръща в съществена задача на културните и образователни институции. Застъпва се тезата, че качествена професионална квалификация на е важен фактор за развитието на страната ни, чрез улесняване на достъпа до възможностите за учене през целия живот за всички, чрез осъвременяване на познанията, уменията и компетенциите, както и насърчаване на гъвкави процеси на учене. Съвременните доставчиците на обучение имат важната задача едновременно да провеждат модерно и интерактивно обучение, но същевременно – да поддържат високо качество на образователния процес. Те са поставени пред предизвикателството да съхранят традициите в преподаването, като същевременно се адаптират към промените, предизвикани от навлизането на ИКТ във всички сфери на обществения живот. Познатата ни до сега образователна система и прилаганите към момента методи и подходи на преподаване са изправени пред трансформация, целяща не само да привлече, но и да се задържи вниманието на „дигиталното поколение“, което не познава света преди технологиите. Днес вече спокойно

говорим за „Образование без граници“, за предоставяне на образователни ресурси в електронен формат, улеснена комуникация между преподавателите и обучаемите. Благодарение на възможностите, които съвременните ИКТ предоставят, срещаме широка гама от възможности за отдалечен достъп до образователни и квалификационни услуги, без значение от географските ширини. В настоящия доклад се поставя акцент върху необходимостта от въвеждане на съвременни иновационни методи за провеждане на образователен процес чрез прилагане на различни форми на интеракция, като работа в екип, мозъчна атака, ролеви игри, дискусии и дебати. При организирането и провеждането на продължаващо професионално обучение е важно да се има в предвид, че то трябва да е актуално, атрактивно и не на последно място – да бъде качествено. За да се развива успешно продължаващото професионално обучение е необходимо културните, творческите и образователните индустрии да изграждат дългосрочни партньорства с бизнеса, за да предоставят обучения, отговарящи на изискванията на пазара на труда. Разглеждат се два проекта, целящи да насочат вниманието на обществеността към перспективите пред професионалното образование и обучение посредством различни интерактивни методи на комуникация и обучение, както и създадена симулация, която да комбинира кариерно ориентиране във виртуална реалност, методология за учене чрез игри и учене чрез преживяване. Докладът е разработен в рамките на проект „Комуникационен модел на интерактивна образователна среда за непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение в сферата на културните и творчески индустрии“ с ръководител доц. д-р Румелина Василева, финансиран от Фонд „Научни изследвания“.

Ключови думи: ИКТ, образователен процес, професионална квалификация, професионално обучение
Област: Обществени науки

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Сравнително голям е броят на младите хора, които напускат системата на образование и обучение преждевременно, както и системата на професионалното образование и обучение (ПОО) в България. В страната ни ПОО се осъществява предимно в системата на училищното образование в професионалните гимназии. Стратегията за професионално образование и обучение за периода 2015 – 2020 г. насочва усилията си към утвърждаване на т.нар „дуално обучение“ (обучение чрез работа), което дава възможност на обучаемите лица да придобият реален трудов опит, да се запознаят с търсените на пазара на труда умения, както и с уменията, които биха улеснили реализацията им. Едно от най-големите предизвикателства, пред които е изправена съвременната общност, е процесът на адаптиране към промените, породени от навлизането на съвременните информационни и комуникационни технологии във всяка област от нашия живот. За съвременните хора, като личности, е от съществено значение да не разчитат само и единствено на традиционните форми на обучение, които официалната образователна система предлага, а да потърсят съвременни и по-гъвкави начини на самоусъвършенстване и квалификация.

2. ПРОФЕСИОНАЛНАТА КВАЛИФИКАЦИЯ – НОРМАТИВНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ

Съгласно Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) целта на системата за професионално образование и обучение е да „подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване“. Професионалното образование и обучение включва практически дейности и курсове, свързани с определена професия или занаяти, с цел бъдеща кариера или кариерно израстване и е важно средство за постигане на професионално признание (Василева, 2014). Професионалното образование и обучение има за цел да подсили усвояването на общообразователния минимум за придобиването на квалификация по професия.

По своята същност „професионалната квалификация“ представлява наличност на необходимите знания, умения и компетентности, необходими на дадена личност, за да извършва своята трудова дейност.

Една от основните и съществено значими задачи на системата на професионалното образование и обучение е да направи процеса на придобиване на професионална квалификация по-достъпен и прозрачен за обществото, като същевременно – прилага редица мерки и механизми за осъществяване на качествен и последващ контрол (CEDEFOP, 2018). Обученията за квалификация по професия и по част от професия се провеждат съгласно Закона за професионалното образование и обучение и се регулират от създадената през 2000 г. като специализиран орган към Министерски съвет – Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО). В ЗПОО, като институции в системата на професионалното образование и обучение, са посочени професионални гимназии; училища по изкуствата; спортни училища; специални училища – възпитателни училища интернати и социално-педагогически интернати; професионални колежи;

центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране. Продължителността на обучението за придобиване на професионална квалификация по професия отговаря на степента на професионална квалификация. Степените на професионална квалификация са първа (300 уч. ч., с продължителност до 6 месеца), втора (660 уч. ч., до 12 месеца), трета (960 уч.ч., до 18 месеца) и четвърта (1 260 уч.ч., с продължителност до 2 години). (Закон).

По какъв начин се регулира дейността на Доставчиците на обучение (ДОб):

- Учебните планове по професии се разработват съгласно Държавните образователни стандарти на Министерството на образованието и науката за придобиване на квалификация по професия. Учебните програми осигуряват задълбочени познания в областта на ИКТ, иновативните технологии, съвременните методи и форми за обучение и продължаващо образование (Янкова и др., 2018);
- За да се лицензира определена специалност, трябва ДОб да отговаря на определени изисквания, като да има подходяща материално-техническа база, в която да провежда обучението по конкретната професия, както и да осигури квалифициран преподавателски състав.
- Всички документи (учебни планове и програми, досиета на преподаватели, досиета на курсисти, договори за използване на учебни бази) се публикуват в информационната система на НАПОО;
- Издадените от Доставчиците на обучение (ДОб) документи за завършено обучение се публикуват в информационната система на НАПОО и се подават за проверка;
- В края на всяка година ДОб подава към НАПОО годишен отчет за изминалата година, както и доклад самооценка.

За да се включи в квалификационен курс по дадена професия, кандидатът трябва да изпълни няколко стъпки.

Стъпка 1: Да намери доставчик на обучение, който да провежда лицензирани обучения по избраната професия. Актуална информация може да се намери на официалния сайт на НАПОО в рубриката „РЕГИСТЪР НА ЦЕНТРОВЕТЕ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ“, достъпен на следния адрес: <<https://www.navet.government.bg/bg/registar-na-tsentrovete-za-profesiona/>>

Стъпка 2: Да се свърже с обучителния център и да провери дали е сформирана група или да проучи какви са другите възможности за обучение, които центърът предлага.

Стъпка 3: Да попълни заявление за участие в курс и да приложи копие на дипломата си за средно образование; оригинал на медицинско свидетелство, което да удостовери, че избраната от лицето професия не е противопоказна; да подготви 3 снимки (паспортен формат) и да ги предостави в ЦПО.

Стъпка 4: Обучаемият получава информация за началото на квалификационния курс и в случай, че се обучава дистанционно – парола и потребителско име за достъп до платформата.

Стъпка 5: *За дистанционно обучение:* Запознава се с лекционните материали, публикувани в платформата. Следи за поставени от преподавателите задачи и ги изпълнява в определения за това срок. Платформата осигурява улеснен начин на комуникация с преподавателите и с другите курсисти, включени в обучението. Определят се присъствени дни за консултации.

За присъствено обучение: Обучаемият посещава по график лекционните дни. Консултира се на място с преподавателския състав по отношение на лекционния материал и за заданията по отделните модули и др.

По време на обучението се набляга на интеракцията с обучаемите посредством възлагане на задачи за работа в екип, мозъчна атака (brain storming), ролеви игри, дискусии и дебати.

Практическото обучение , без значение на формата на обучение, се провежда в реална работна среда на базата на изготвен график.

Стъпка 6: След преминаване на лекционния материал, изпълняване на възложените задачи по отделните модули и преминаването на определената практика, обучаемият се явява на Държавни изпити по теория и практика на професията.

Стъпка 7: При успешно полагане на държавните изпити, обучаващата организация издава Свидетелство за професионална квалификация или Удостоверение по част от професия.

3. НАБЛЮДЕНИЯ

До преди няколко години на професионалното образование и обучение се гледаше с недоверие. Професионалното образование и обучение бе застъпено в професионалните гимназии, в професионалните колежи и в университетите. През последните години се появиха много организации, които предоставят възможности за обучение, но е необходимо време този вид обучение да спечели доверието на обществеността. Статистиката сочи, че към 15.11.2019 г. в Регистъра на лицензираните центрове за

професионално обучение фигурират 1 497 организации, от които активни са 1 007, а прекратилите дейността си – 490. Само в София-град са лицензирани 488 организации, в Пловдив – 86 и в Стара Загора – 40. В таблица 1. е представен броят на обучените лица за придобиване на СПК по професионални направления през 2018. Както се вижда общият брой е 26 638, като от тях се открояват професионалните направления „Приложна информатика“ (2 297), „Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства“ (3 135), „Строителство“ (3 455), „Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг“ (2 876), „Фризьорски и козметични услуги“ (2 777) и „Транспортни услуги“ (1 218 бр.). По статистика, представена в официалния сайт на НАПОО, най-много лица, участвали в професионално обучение за 2018 г. са от София-град (3 622), Кюстендил (2 590), Благоевград (2 142), Плевен (1 464), Пловдив (1 237) и София-област (1 235). Информацията е достъпна в уебсайта на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Таблица 1. „Брой обучени за придобиване на СПК по професионални направления през 2018 г.“

Професионално направление	Брой обучени
212 Музикални и сценични изкуства	115
213 Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти	297
214 Дизайн	46
215 Приложни изкуства и занаяти	12
322 Библиотечно-информационни науки и архивистика	205
341 Търговия на едро и дребно	333
342 Маркетинг и реклама	36
343 Финанси, банково и застрахователно дело	58
344 Счетоводство и данъчно облагане	865
345 Администрация и управление	768
346 Секретарски и административни офис дейности	721
347 Трудов живот	41
481 Компютърни науки	134
482 Приложна информатика	2297
521 Машиностроене, металообработване и металургия	657
522 Електротехника и енергетика	303
523 Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника	58
524 Химични продукти и технологии	16
525 Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства	3135
541 Хранителни технологии	634
542 Производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи	1320
543 Производствени технологии – дървесина, хартия, пластмаси и стъкло	130
544 Минно дело, проучване и добив на полезни изкопаеми	110
582 Строителство	3455
621 Растениевъдство и животновъдство	30
622 Градинарство (паркове и градини)	1903
623 Горско стопанство	256
624 Рибно стопанство	10
640 Ветеринарна медицина	7
723 Здравни грижи	321
724 Дентална медицина и зъботехника	94
725 Медицинска диагностика и лечебни технологии	34
726 Терапия и рехабилитация	16
762 Социална работа и консултиране	259
811 Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг	2876
812 Пътувания, туризъм и свободното време	245
813 Спорт	266
814 Услуги за дома	5
815 Фризьорски и козметични услуги	2777
840 Транспортни услуги	1218
851 Технологии за опазване на околната среда	264
861 Сигурност	311
Общо за всички професионални направления	26 638

Тенденцията сочи, че подобно на университетите по целия свят, и в България висшите училища вече създават звено в своята структура, което да предлага възможности за следдипломна квалификация и продължаващо обучение. Следвайки световната тенденция и в контекста на Учене през целия живот, в края на 2015 г. в УниБИТ бе създаден Център за професионално обучение, който има за цел е да предоставя качествено професионално образование и обучение, в съответствие с търсенето на пазара на труда. ЦПО към УниБИТ предлага обучения за придобиване на професионална квалификация по 15 професии, сред

които са: Библиотекар; Деловодител; Оператор на компютър; Графичен дизайнер; Екскурзовод; Хотелиер и Аниматор в туризма. (Сайт на ЦПО).

Базирайки се на наблюдения от проведени обучения от Центъра за професионално обучение към Университета по библиотекознание и информационни технологии, могат да се споделят някои наблюдения. През последните няколко години интересът към продължаващото професионално обучение се засили. Съвременният работещ човек все по-трудно може да отдели времеви и финансови ресурси за повишаване на своята квалификация, което налага промяна в предоставяните възможности за професионална квалификация.

На базата на проведени проучвания може да се обобщат следното:

- Обучаемите предпочитат професионалното обучение пред висшето образование, защото е по-краткосрочно и таксата за обучение е сравнително по-ниска;
- От значение за обучаемите са и т.нар „географски бариери“;
- От квалификационните курсове се възползват предимно лица със средно образование;
- Повечето обучаеми лица се включват в обучение поради необходимостта от надграждане на професионалните си знания и умения, за да могат да запазят своята работа;
- От професионалното образование и обучение се възползват предимно лица между 30 и 60 годишна възраст, за разлика от лицата между 20 и 30 години, които избират висшето образование.

Таблица 2 “Статистика на обученията, проведени от ЦПО към УниБИТ за периода 2016 – 2019”

№	Обучение по професия	СПК	Място на провеждане	Пол		Образование		Възраст на обучаемите лица				Общ брой обучаеми
				мъже	жени	средно	висше	16 - 29	30-45	46-60	61-80	
1.	Библиотекар	3	Троян	1	16	16	1	2	5	10	0	17
2.	Библиотекар	3	Пловдив	0	11	11	0	0	4	6	1	11
3.	Библиотекар	3	Ямбол	0	12	11	1	1	5	6	0	12
4.	Библиотекар	3	Шумен	0	12	12	0	0	6	6	0	12
5.	Библиотекар	3	София	2	4	3	3	0	4	2	0	6
6.	Библиотекар	3	Пловдив	1	13	5	9	2	6	6	0	14
7.	Библиотекар	3	Димитровград	0	7	7	0	1	3	3	0	7
8.	Графичен дизайнер	3	София	2	2	4	0	1	2	1	0	4
9.	Сътрудник маркетингови дейности	2	София	0	1	1	0	1	0	0	0	1
ОБЩО:				6	78	70	14	8	35	40	1	84

В резултат на проведени анализи и проучвания на тенденциите, проблемите и потребностите в областта на следдипломното продължаващо професионално образование и обучение – екип от УниБИТ създаде проект „Комуникационен модел на интерактивна образователна среда за непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение в сферата на културните и творчески индустрии“ № ДН 05/1 от 14.12.2016, който залага на механизми и стратегии, свързани с комуникационните и интерактивните методи и приложения. (Иновативна, 2018). Основната цел на проекта е да подпомогне процеса на преодоляване на бариерите (времеви и финансови ресурси и местоположение) пред които е изправен съвременния специалист, като създаде нов комуникационен модел на интерактивна образователна среда за непрекъснато и следдипломно професионално и продължаващо обучение.

В рамките на програма Еразъм, е създаден европейския проект “Future Time Traveler“ (Платформа), който има за цел да привлече вниманието на „дигиталното поколение“ към кариерното ориентиране чрез прилагане на иновативен и интерактивен подход, базиран на игри, като по този начин да подготви подрастващите за професиите на бъдещето.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният анализ засяга сравнително малка част от ключовите фактори за организиране и провеждане на професионално обучение. От гореизложеното можем да обобщим, че през последните години продължаващото професионално обучение в културните и творчески индустрии се намира за атрактивно. То не само се явява алтернатива на традиционното обучение, но е предпочитано и поради редица фактори като продължителност на провеждане, форма на присъствие и не на последно място – финансов ресурс. На културните и творчески индустрии се пада предизвикателната задача да подпомагат процеса на квалификация и преквалификация, да подпомагат кариерното развитие на общността, но и да се стараят да предоставят съвременни форми на следдипломно и продължаващо професионално образование и обучение.

Ето и защо и ЦПО към УниБИТ, подкрепен от проекта, полага големи усилия за предоставяне на атрактивни образователни услуги и в дистанционни форми на обучение.

ЛИТЕРАТУРА

- Баев, С. (2006). *Анализ на продължаващото професионално обучение в България*. София: Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschulverbands.
- Василева, Р. (2014). *Управление и развитие на човешките ресурси в културните организации*. София: За буквите – О писменехъ.
- Закон за професионалното образование и обучение. URL: <<https://www.navet.government.bg/bg/media/ZPOO-2018.pdf>>
- Иновативна образователна среда за непрекъснато професионално обучение в сферата на културните и творчески индустрии*. (2018). Състав. Иванка Янкова, Румелина Василева. София: За буквите – О писменехъ.
- Официален сайт на Национална агенция за професионално образование и обучение. URL: <<https://www.navet.government.bg/>>
- Платформа „Пътешественик в бъдещето“. URL: <<http://future-time-traveller.eu/bg/платформа-пътешественик-в-бъдещето/>>
- Сайт на ЦПО към УниБИТ. URL: <<https://www.cpo.unibit.bg/>>
- Станчева, С. (2016). Проучване на възможностите за професионална реализация на студентите от специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“. *Професионалната реализация – възможности и реалност*. София: За буквите – О писменехъ, с. 7-17.
- Янкова, И., Костова, М. (2018). Специалността „Библиотечнознание“ в НПППФ и сътрудничеството с ФБКН при УниБИТ. *Библиотечният и информационен мениджмънт: 10 години постижения и предизвикателства*. София: За буквите – О писменехъ, с. 234-237.
- CEDEFOP (2018). *Професионално образование и обучение в България*. Люксембург: Служба за публикации.
- Karmel, T., Mlotkowski, P., Awodeyi, T. (2008). *Is VET vocational? The relevance of training to the occupations of vocational education and training graduates*. Adelaide: NCVER.